

УДК 340

ПОНЯТТЯ ПРИНЦИПІВ ПРАВА

Студент М.В. Барган гр. БП-2-16

Наук. керівник асист. кафедри А.П. Головащук
Київський національний університет технологій та дизайну

Принципи права - об'єктивно властиві праву відправні начала, незаперечні вимоги (позитивні зобов'язання), які ставляться до учасників суспільних відносин із метою гармонічного поєднання індивідуальних, групових і громадських інтересів. Іншими словами, це є своєрідна система координат, у рамках якої розвивається право. Принципи є підставою права, містяться у його змісті, виступають як орієнтири у формуванні права, відбивають сутність права та основні зв'язки, які реально існують у правовій системі.

Принципи права визначають шляхи вдосконалення правових норм, виступаючи як керівні ідеї для законодавця. Вони є сполучною ланкою між основними закономірностями розвитку і функціонування суспільства і правовою системою.

У науковій літературі виділяють наступні ознаки принципів права: Вони є концентрованим виразом сутнісних рис та цінностей, що притаманні певній системі права.

Мають найбільш загальний характер.

- Визначають змістовний характер системи права та її системних підрозділів, а також напрямки їх подальшого розвитку.
- Мають пріоритет над нормами права.
- Порівняно з правовими нормами, відрізняються більшою стійкістю. Іншими словами, вони залишаються незмінними протягом тривалого часу.
- Виступають як загальне мірило поведінки, не вказуючи права та обов'язки.
- Зазвичай фіксуються в зовнішніх формах (джерелах) права; можуть застосовуватися і як неписані.

Важливою формою їхнього виявлення виступає судова практика.

Принципи права можна класифікувати за формою нормативного виразу та за сферою дії. За формою нормативного виразу: закріплені у внутрішньодержавних деклараціях; закріплені у джерелах міжнародного права; закріплені в конституціях; закріплені в поточному законодавстві. За сферою дії виділяють: загальні, галузеві, міжгалузеві.

Поняття принципів права є одним із актуальних проблем сучасної юридичної науки. Саме у принципах найяскравіше відбито сутність права у всьому різноманітті.

Право - це система встановлених чи санкціонованих державою, загальнообов'язкових, формально-визначених норм загального характеру, забезпечених державою.

Важливою ознакою принципів права є спосіб їх матеріалізації у праві. Загальновідомо, що розрізняють два способи вираження принципів права: безпосереднє формулювання їх у нормах права (текстуальне закріплення) і виведення принципів права зі змісту нормативно-правових актів (змістовне закріплення). Проблема формування громадянського суспільства і правової держави настійно вимагає, щоб загальноправові принципи текстуально виражались у Конституції України, міжгалузеві і галузеві, а також відповідні принципи структури права - в кодифікаційних і інкорпораційних актах та принципи юридичного інституту - в актах, що стосуються цього інституту.

Другим способом вираження принципів права є їх змістовне закріплення, тобто виведення принципів із змісту норм права. Такі принципи більш абстрактні, за їх допомогою можна врегульовувати найбільш загальні суспільні відносини. Проте, ні в якому випадку не можна принижувати їх ролі. Наступною ознакою принципів права є те, що принципи всіх, у тому числі і правових, явищ - історичні. Це означає, що історичні умови розвитку суспільства і держави висувають відповідні принципи: вони такі, якими є епоха, люди й їх потреби, спосіб життя, суспільні відносини. Таким чином, ми дійшли висновку, що категорія «принципи права» повинна використовуватися в усіх випадках, коли йдеться про відправні ідеї і положення, що належать до юриспруденції [2].

Розглянемо принципи права на прикладі цивільного права. Цивільне право є сукупність правових норм, які регулюють майнові і немайнові відносини між юридично рівними і майново незалежними суб'єктами.

Під принципами цивільного права розуміють основні засади, на яких здійснюється регулювання цивільно-правових відносин. Принципи цивільного права відображають найбільш характерні його властивості. Застосування конкретних норм права можливе лише з урахуванням положень, які містять загальні принципи права.

Принципи цивільного права закріплені у статті 3 Цивільного кодексу України:

- неприпустимість свавільного втручання у сферу особистого життя людини. Тобто органи державної влади і самоуправління не повинні втручатися в приватне життя особи, визначати її місце в суспільстві, диктувати характер поведінки;

- неприпустимість позбавлення права власності, крім випадків, встановлених Конституцією та законом. Держава надає рівну правову охорону власності незалежно від її форм та видів. Підстави і порядок позбавлення права власності регламентовані законом (конфіскація, реквізиція);

- свобода договору. Цей принцип реалізується шляхом: а) вільного вибору контрагентів; б) вільного обрання виду договору; в) вільного формування умов, на яких договір укладається;

- свобода підприємницької діяльності, яка не заборонена законом. Не допускається адміністративне втручання в підприємницьку діяльність. Водночас керуючись інтересами публічними, держава за певних умов може регламентувати певні відносини (наприклад, обов'язковість ліцензування медичної діяльності);

- судовий захист цивільного права та інтересу. Суд зобов'язаний розглянути будь-який спір, що стосується захисту законних прав і свобод особи;

- справедливість, добросовісність та розумність. Суд не повинен стояти на формальних позиціях при захисті порушених прав [1].

Принципи права - це закріплені у праві ідеологічні, політичні та моральні керівні ідеї, що визначають спрямованість, характер, основу і обсяг регулювання суспільних відносин [1].

Принцип диспозитивності у цивільному процесі сприймається як свобода осіб, передусім сторін, розпоряджатися власними матеріальними правами і процесуальними засобами захисту. Із зазначеного вище можемо зробити висновок, що до найсуттєвіших ознак принципів права треба віднести, насамперед, їх регулятивність. Нормативно-регулятивний характер принципів права вбачається у тому, що принципи, зафіксовані у праві, набувають значення загальних правил поведінки, які мають загальнообов'язковий, владний характер. При цьому, такий характер стає притаманним як безпосередньо нормам-принципам, так і принципам, які виводяться з норм. Принципи права - ідеологічна категорія, а це означає, що вони, як і право загалом, є формою суспільної свідомості, яка здійснює ідейний, інформаційно-виховний вплив загального характеру, тобто виконує функцію загального закріплення суспільних відносин, що і дає можливість розглядати їх з позиції певних ідей, керівних засад.

Література:

1. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40 – 44. – ст. 356. (із змінами та доповненнями).

2. Колодій А.М. Принципи права: Генеза, поняття, класифікація та реалізація /А.М.Колодій //Науково-практичний юридичний журнал «Альманах права». – 2012.- № 3. -с. 42-46.